

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

183. An Ministri Curiae Episcoporum gaudeant priuilegio fori in delictis extra officium commissis? Et explanatur laicos familiares Episcoporum gaudere priuilegio fori, quamuis non habeant requisita ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

Sup. hoc le-
ge doctrinā
precedentis
Ref. §. 1. & 2.
& signanter
in Ref. seq. §.
vit. & sup. ex
Ref. 157. §. Re-
fat. & seq. &
inferius in
tr. 8. Ref. 2. §.
1. post me-
diū, à vers.
An familia
& in Ref. 8.
lin. 6. & in
aliis earum
notationum

§. 1. **A**ffirmatiuam sententiam tenet ex veteribus Canonistis in cap. fin. de offic. Archid. Hostiens. num. 14. Io. Andreas num. 15. Butrijus num. 2. & Panoritanus in cap. 2. num. 6. de foro compet. & alij quos citat Antonius de Marinis resolut. quotidian. cap. 117. n. 1. Mauritius Alzedus in praxi Episc. part. 1. c. 12. num. 77. & Barbosa de potestate Episc. part. 3. allegat. 107. num. 1. & 9. nec de hoc hodie potest dubitari, cum ita declarauerit sacra Cardinalium Congregatio die 7. Iunii anno 1595. teste Gauanto in enchirid. Episc. ver. familiaris Episcopi, num. 2. & hanc sententiam nouissimè ex dicto cap. fin. de offic. Archidiaconi, tenet Hermanus Stamm. de seruitute personalis lib. 2. c. 7. n. 6.

2. Cum igitur hæc opinio firmata sit tot Doctorum autoritate, aliqui ministri laicalis iurisdictionis inuenerunt quamdam distinctionem, & asserunt, quod aut sunt familiares comensales, vel conductitij, & mercede seruientes Episcopis, qui domesticis seruitijs mancipantur, & istos putant gaudere priuilegio fori. Vel sunt Officiales qui inserviunt Episcopo in eius curia & iurisdictione, & isti si sunt laici, gaudent tantum in delictis perpetratu sub prætextu officij, secus autem in delictis communibus, & seruientes curie, sunt verè familiares, & de familia dicuntur: ergo debent gaudere priuilegio fori, quo gaudet familia Episcopi. Vnde cap. fin. de offic. Archidiaconi, in quo fundatur hæc exemptio, indistinctè & simpliciter absque distinctione personarum, & delictorum loquitur, vt legenti patet. Ergo officiales tamquam familiares absolute, & sine vlla distinctione gaudebunt priuilegio fori; & ridiculum esset stabularium, seu cocum Episcopi gaudere in omnibus priuilegio fori, non autem eius Magistrum, Notarium, &c. & ideo contrariam sententiam esse contra sacros Canones testatur ex Paulo V. Cardinalis Gallus in quadam epistola dat. Romæ die 2. Martij 1611. vbi inter alia sic habetur, [E perchè si è auuertito che in detta hortatoria è vna clausula nella quale si dichiara, che gli officiali e familiari del vescouo quando sono laici no deuono godere del priuilegio del foro Ecclesiastico nei delitti communi ma solo in quelli chè sono commessi sotto protesto dell' officio, ne meno deuono godere della essentione delle gabelle e datij regij, essendone trattato con il Signore, sua sanrità ha comandato che si scriua, che si riuochi detta clausula essendo manifestamente contraria alla disposizione dei sacri canoni, e della ragione comune, e pregiudiciale alla iurisdictione Ecclesiastica.] Sic ibi. Igitur omnes Notarios, Actuarios, scribas, &c. curie Episcoporum in omnibus delictis, etiam commissis extra officium, debent gaudere priuilegio fori, & ita tenent Riccius & Barbosa, quos citauit in part. 3. tract. 1. resolut. 12. quibus nunc addo Doctores, quos citat & sequitur. Bonacina in Bulla Cen. disp. 1. quest. 16. punct. 3. n. 7. Squillante de priuilegio Clericor. cap. 7. num. 54. & Antonium de Marinis resolut. quotidian. cap. 117. num. 2. Alzedum in praxi Episcop. part. 1. cap. 12. num. 77. Gauantum in enchirid. Episc. ver. forum Episcopale, num. 31. & Gratianum decis. 233. & disceptat. forens. 2. cap. 340. Sententiam verò Pereiræ, quod familia laica Episcopi non gaudet priuilegio fori de iure nouo Concilij Trident. iam refutauit in part. 1. tract. 2. resolut. 97. licet illam etiam teneat Ceuallos tract. de cognit. per viam viol. part. 2. §. 58. n. 10. sed, pace doctorum virorum, non est digna responsione.

3. Notandum est etiam, quod post hæc scripta inueni apud Sellum in select. canon. c. 18. n. 2. sacram Congregationem in vna Sorana die 25. Aprilis 1614.

declarasse Barisellum Episcopi, cum sit de illius familia armata, fori priuilegio gaudere, & die 15. Aprilis 1615. declarauit, illum non posse, nec de iure debere, per laicum iudicem captari. Et idem Sellius num. 26. eandem S. Congregationem die 11. Decembris 1615. declarasse Fiscalem Episcopi tamquam ipsius familiarem fori priuilegio gaudere, & ad personalia ciuitatis munia non teneri, quod de Notario Episcopi eadem S. Congregatio declarauit die 6. Augusti 1602.

RESOL. CLXXXIII.

An ministri Curie Episcoporum gaudeant priuilegio fori in delictis extra officium commissis?
Et explanatur laicos familiares Episcoporum gaudere priuilegio fori, quamuis non habeant requisita Consilij Triad. sess. 23. c. 6. Ex part. 5. tr. 1. Ref. 1.

§. 1. **N**egatiuam sententiam docet Cutellius in Codice legum Sicularum Martini Regis post cap. 21. in concord. Inquis. cap. 2. num. 10. & sequent. & in Patrocinio Regie iuris n. 201. vbi tamen pro affirmatiua adducit plures Doctores, omnes excusans, quare hanc tenuerint sententiam, & aliquos, quia videlicet erant Ecclesiastici viri, solum in me, in me, conuertit ferum, in me acuit iram, & contra me solum inuehitur, hoc pulchro elogio condecorans: Pater Diana præcipitanter non solum hanc sed multas reprobas opiniones stabilire conatus est, in hac iurisdictionali materia, quæ ignorantibus scandali, sapientibus risu occasione præbent, ac in vniuersum in præiudicialibus Regie potestatis Ministrorum, quibus curæ hæc est non vulgari, somnolentiam, omissionem, ac conuientiam demonstrant. Ita ille. Vidisti, Lector beneuole, modestiam hominis? Poteras, ô Cutelli, vtiue me refellere, sed vrbane, vt ego feci cum Gambacurta & Pereira, sed sine probis, sine indignatione. Quorsum hæc? Non enim ego aded sum indocili ingenio & infrunito, vt ad mutandam in melius sententiam, egeam plagis, & fustibus. Igitur per te somnolentiam, inô conuientiam contra Regiam iurisdictionem demonstrarunt non solum Ministri huius Regni Siciliae, sed etiam Regni Aragoniæ, vbi approbante Domino D. Ferdinando Borgia Prorege meritissimo, opera mea Cæsaraugustæ anno 1632. edita fuerunt, & directa Doctissimo & Illustrissimo D. Augustino de Villanoua, Iustitiæ summo Præsidi. Per te etiam somnolenti fuerunt vigilantissimi, & sapientissimi Senatores supremi Consilij Castellæ, qui Madriti permisissent opera mea nouissimè hoc anno 1637. typis mandari. Mira res, quod tu solus pro tuitione Regie iurisdictionis oculatus sis Argus, cæteri autem cæcipientes talpæ. Sed reuera qua ratione Ministri Regis poterant libros meos typis non permittere mandari, si omnes sententias, quas pro libertate Ecclesiastica ego doceo, ante me Suarez, Azorius, Castus Palauis, & alij plures Theologi & Iuriconsulti etiam Hispani docuerunt. Si ergo illis hoc permillum fuit, quare mihi denegandum erat? Ridicula simul, & iniusta res esset originale intactum relinqui, & exemplar deleri. Danda est scriptoribus libertas, vt vnusquisque abundet in suo sensu, dummodo tamen opiniones probabiles doceat. Hinc si ego meis in operibus aliquam non attuli opinionem, quin prius, vt dixi, à doctissimis Theologis, & Iurisperitis non fuerit validissimis rationibus corroborata, quo pacto, mi Cutelli

Cutelli, potes. asserere, sententias meas fuisse præcipitanter dictatas: Quæ quidem etiam si risum, vt tu dicis, doctis hominibus præbuisset, vtique Resolutiones meæ (vt aliquorum Codices, tractatus & Decisiones) quasi quædam mulieres delicatæ in primo partu petissent, & cum tunc, blattis, falignibus, & puluere penes Librarios armaria quiete commorarentur: sed ad Dei gloriam, à quo omne bonum, labores hosce meos per spatium annorum nouem à quo primam lucem aspexere, decies iterum lucem nouam aspexisse vidimus. Et enim de illis in Italia, Gallia, Hunnonia, & Hispania decem editiones vsque adhuc factas esse conspiciamus. Est ne hoc, mi Cutelli, risum, vt asseris, an plausum à doctis hominibus habere? Poteras igitur ex his de paupere Patre Diana Siculo, & qui te in nihilo vquam offendit, si non cum multis scriptoribus, atque etiam Iuriconsultis aliquid boni sentire, saltem cum ipso, vt par erat, magis modestè te habere.

2. Sed omnia tibi condonando, ad rem veniamus. Dico igitur ad quæstionem propositam in titulo huius Resolutionis, affirmatiuè respondendum esse, cum ita determinatum sit à sacra Congregatione, factò verbo cum Sanctissimo, vt apparet per Epistolam, quam per extensum ponit Raus in dubiis de immunitate Ecclesiæ, fol. mibi 94. & ego cum aliis Declarationibus dictæ sacre Congregationis adduxi in part. 4. tract. 1. resol. 30. & præter Barbosam, Riccium, Gratianum, Ganantum, Squillantem, Marinum, Bonacinam & Alzedam quos, ibi citari, tenet etiam affirmatiuam sententiam Aponthe decis. 36. Aurelius Augustinus in cons. quod ponit Burbola in iure Ecclesiastico lib. 1. cap. 39. §. 14. & sequens. Guazzinius in defens. reorum tom. 1. defens. 20. capit. 9. num. 24. Martha de iurisd. part. 4. cent. 20. cas. 3. n. 2. Genuesis in praxi capit. 9. num. 4. Maceratenis lib. 1. resol. 75. ex Doctoribus Hispanis Alponus Narbona in recopilat. lib. 4. tit. 1. lib. 20. gloss. 22. num. 9. & ex nostris Regnicolis Simeon Raus loco citato, vbi multos adducit casus, in quibus magna Curia huius Regni remisit Episcopis aliquos officarios laicos prosequutos de criminibus extra officium commissis. Et Marius Giurba consil. 70. num. 20. ponit etiam alium casum, in quo officarius laicus de crimine extra officium commissò à magna Regia Curia fuit Episcopo remissus, gaudento immunitate Ecclesiæ, & tandem Maurus Burgias de modo procedendi ex abrupto, cent. 1. quæst. 65. num. 81. vbi etiam testatur ita seruari in M.C.V. Regni Neapolis. Et rectè quidem, nam iura quæ priuilegium fori tribuunt Episcoporum familiaribus, indistinctè, absolute, & absque vlla distinctione personarum, & delictorum loquuntur, vt patet ex text. cap. fin. de offi. Archidiaconi, vt notat Imola in cap. 2. de foro competen. quem refert Capyc. decis. 12. sub nu. 2. circa medium. Sed dicti officarij includuntur sub familia Episcopi, vt probant late supra citati Doctores, & præsertim Raus, ergo, &c. Hoc non solum ex iure Canonico probatur, verum etiam ex iure ciuili, in quo patet officiales gaudere priuilegio fori, cuius sunt officiales, textus est in l. in sacris, C. de proximis sac. scrij. vbi scrijia, scilicet Secretarij, vel Archiuarij, cæterique qui in scrijnis militant, & in Epistolarum, Libellorum, sacrarumque Imperatoris dispositionum memoriâ ac custodiam inferunt, priuilegio fori Imperiales non solum ipsimet, sed eorum familie gaudent, ita vt nõ possint cognosci ab Ordinarij locorum, sed conueniri debeant coram Magistro Officiorum ipsiusmet sacri Palatij, his verbis: in sacris scrijnis militantes, & parentes, atque vxores, eorumque liberos ex sententia lux. Celutudinis

Tom. 1. X.

criminales & ciuiles intentiones agentium excipere iubemus, insuper & colonos; seu adscriptitios & seruos eorũ. Ex quibus quilibet, quod officiales scrijarij gaudent priuilegio; vt familiares sacri Palatij. Et notandũ quod officiales sunt verè familiares: Secundò quod gaudet priuilegio fori in criminalibus & ciuilibus, absque limitatione: non enim dicit textus, quod gaudeant in delictis sub prætextu officij, & non in delictis communibus, sed indistinctè in omnibus causis; imò, voluit Imperator quod etiam substituti scrijio gauderent eodem priuilegio, vt extat in text. supr. cit. C. de prox. sac. scrij. quãdò magis familia & officiales Episcopis confirmatur supradicta sententia: nam si sumenda esset interpretatio, quod familiaris tunc tandem videretur priuilegio fori, si deliquerit in officio, duplex sequeretur incoueniens, quod aliqui familiares, in quibus non posset cadere delictum, eo quia nullum habent officium, excluderentur à priuilegio fori, & quod familiares viri nobiles minus essent priuilegiati, quàm mercenarij, & infima conditionis homines deputati ad certum seruitium, quod non est admittendum, cum ex favore speciali concedatur distinctè priuilegium fori familiaribus Episcopis, tam in causis ciuilibus, quam criminalibus. Deinde dum admittitur facultas in Episcopo cognoscendi, & puniendi delicta suorum familiarium commissa in officio, prout competit ex edictis, non exinde excluditur concessio animaduertendi in familiares extra officium delinquentes: nam, dum officialis delinquit in officij sui exercitio, non sortitur forum ratione loci, in quo reperitur, sed ratione officij, & iurisdictionis, ita vt tunc non consideretur vt homo vassallus, sed vt officialis, vt docet Caraita in dicta resol. 49. num. 13. & 14. Hinc fit quoad alia crimina extra officium remanere in suo robore priuilegium, quod habet iudex Ecclesiasticus, puniendi familiares. Et hæc omnia docet Narbona, qui optimè refellit rationes Vulpellij, & Augustinus, qui respondet etiam ad argumenta Antonij Thesauri. Et post hæc scripra inueni hanc sententiam docere etiam Malderum in 2. 2. D. Thom. de iust. & iure, tract. 6. cap. 1. dub. 8. dist. n. 6. in fine. Zipæum in iure Pontific. lib. 2. tit. de foro competen. num. 47. & Belletum in disquis. Cler. part. 1. tit. de fauore Cler. reali 91. num. 21. & 22. licet ibi apponat particulam præsertim, sed nihil obstat, nam hæc dictio, vt optimè obseruat Natta tom. 3. cons. 590. num. 4. Castiodorus decis. 4. num. 8. Cenedo sing. 8. num. 2. & alij, denotat idem iuris esse in casu contratio. Et idè Doctores viginti sustinent nostram sententiam in terminis, vt dici solet terminantibus. Sed non egemus, Doctorum auctoritate, vbi adest clara & expressa declaratio sacre Congregationis, vt supra notatum est, asserentis contrariam sententiam, esse manifestè contra dispositionem factorum Canonum, & iuris communis, & multo præiudiciale iurisdictioni Ecclesiasticæ, cui quidem declarationi standum est necessariò, cum fuerit emanata facto verbo, cum Summo Pontifice Paulo V. & de eius ordine.

Idè non grauabor hic apponere per extensum litteras Eminentissimi Cardinalis Galli, tenoris sequentis.

Illustre e molto Reuerendo Monsignore come fratello. E piaciuto à N. S. che V. S. difenda l'immunita Ecclesiastica circa li suoi officiali, non essendoci dubio, che quella compete alla famiglia del Vescouo etiandio laica, è che sotto il detto nome non si comprendano ancora gli officiali, massime quelli che sono necessarj al gouerno del Tribunal.

Q 3

si come sono Fiscali, Notarij, Nuncij, Sbirri, custodi di carceri, e simili; tanto più hauendo ancora la consuetudine per lei si com' ella auuifa potrà adunque continuare scriuendo di mano in mano quello che seguirà acciò secundo l'occorrenza se le possano ancora dar i remedij opportuni. per fine Iddio li consoli. Da Roma li 16. d' Aprile 1611.

Di V. S. come fratello il Cardinale GALLO.

Illustre e molto Reuerendo Monsignor come fratello. La sacra Congregazione ha veduto quanto V. S. ha scritto con la sua delli 16. di Gennaro profimo passato, e quanto all' Hortatoria mandatali dal Sing. Vicerè per occasione d' hauer' ella scomunicato al Capitano, & altri Sbirri di cotesa Città, ch' e' straffero vn delinquente dalla Chiesa doue s' era ritirato, si bene vede ch' in questo cessa ogni molestia, già ch' ella auuifa essere stato consignato à lei il detto carcerato, nondimeno pe' ch' in detta Hortatoria, è quella clausola così pregiudiciale, nella quale si dichiara espressamente che gli officiali, è famigliari di V. S. che sono laici, non deouono godere dell' immunità del foro nelli delitti communi, ma solo in quelli, che commettono sotto pretesto dell' officio, hanno questi miei Illustrissimi Signori ordinato che si scriua, come s' è fatto al Sign. N. che reuochi la detta Hortatoria, del che è parlo bene far consapevole à V. S. auuifi poi quanto seguirà, è trantanto dourà spedire quanto prima la causa del priggione consignatoli, conforme à i termini della Bella di Gregorio X I V. Da Roma li 2. di Marzo 1611.

Di V. S. come fratello il Cardinale GALLO.

Illustrissimo e Reuerentissimo Signor mio. Osservantissimo il Vescouo di Lipari ha mandato alla sacra Congregazione vna Hortatoria spedita contra di V. S. Illustrissima, ad istanza delli Deputati di quell' Isola, per hauer scomunicato il Capitano, è Sbirri, che haueuano estratto vn delinquente dalla Chiesa di quell' Isola, è se bene auuifa esserli poi stato consignato il detto priggione, acciò possit cognoscere se deue godere, o no dell' immunità Ecclesiastica, nondimeno per che s' è auuertito ch' in detta Hortatoria è vna clausola, nella quale si dichiara espressamente, che gli officiali, è famigliari del Vescouo, quando sono laici, non deouono godere del priuilegio del foro Ecclesiastico, nei delitti communi; ma solo in quelli che sono commessi sotto pretesto dell' officio: essendosene trattato con N. S. sua Santità ha comandato che si scriua à V. S. Illustrissima, che si contenti si renocare la detta Hortatoria, non potendosi credere, che detta clausola vi sia stata posta di sua saputa, essendo manifestamente contraria alle dispositioni di sacri Canoni, è della ragione commune; è così pregiudiciale alla giurisdizione Ecclesiastica, di cui si stima che la sua bonità, è pietà fara sempre partialissima Protettrice, si degnerà perciò darci il remedio che bisogna, & io in tanto le bafelo humilissimamente le mani. Di Roma li 2. di Marzo 1611.

Di V. S. Illustrissima seruitore il Cardinale GALLO.

2. Et hoc etiam antea saepius sacra Congregatio declarauerat. nam 25. Aprilis 1614. dum fuisset processum contra Capitaneum, vel Barisellum Episcopi Sorani per Viceuicem ciuitatis Sorae, ordi-

navit de mandato Sanctissimi, attento quòd Barisellus est de familia armata Episcopi, & ideo non potest de iure per laicum capturari, ordinavit, inquam, Auditori Camera, vt capturam, & acta nulla declararet. Rursus petente Episcopo Vaisonenfi, an Fiscalis, & Iudex Camerarius deberet vti priuilegio fori, & immunitate ab oneribus personarum? sacra Congregatio sub die Decembris 1614. respondit, officiales predictos vti familiares Episcopi fori priuilegio gaudere, & ad personalia ciuitatis munia sebeunda non teneri. Et tandem mandauit Episcopo Ortunenfi die 9. Augusti 1602. ne suspenderet censuras latas contra Gubernatorem Lanciani, nisi prius relaxato è carceribus eius Notario Regis Hortatoriis, ac aliis quibuscumque non obstantibus.

4. Vnde ex supradictis apparet, quàm cautè sit legendus Carauita riuu 45. numero. 24. vbi docet Officiarios laicos Episcoporum non gaudere priuilegio fori, non solum in delictis communibus, sed etiam in delictis commissis in officio. Sed nostra sententia absolutè tenenda est, quam praeter Doctores citatos tenet post haec scripta vilus, Ioannes Baptista Ciarlinius in contr. forens. c. 20. n. 34. & 25.

5. Et tandem pro cotonide huius resolutionis nota refellendam esse opinionem Cutellij in parocin. reg. iur. cap. 1. num. 21. afferentis laicos familiares Episcoporum non gaudere priuilegio fori, quia non habent requisita Concilij Tridentini sess. 23. cap. 6. Vide contra illum nonissimè eruditum Hispanum Torrelanca in tract. spir. lib. 13. cap. 6. num. 36. & Cenedum in 99. can. quest. 4. num. 26. praeter alios Doctores, quos citauit contra Cenallas, & Pereiram in part. 1. tract. 2. * resol. 97. & in part. 4. tr. 1. resol. 30.

* Quae hic sunt Ref. 181. & 182.

RESOL. CLXXXIV.

An familia laica Episcopi Titularis, vel aliorum Praetorum habentium territorium, & iura Episcopalia cum potestate iurisdictionis, vt est in Sicilia Archimandrita Messanenfi, gaudeat priuilegio fori? Et in casu occurrentis pro delicto puniendi sit supradicta familia Episcopi Titularis ab ordinario loci, & non ab ipso Episcopo Titulari? Ex part. 5. tract. 1. Ref. 25.

§. 1. **N**on inuenies apud plures haec dubia pertractata, & ideo quoad primum affirmatiuè respondendū est; quia Episcopi titulares retinet Episcopalem dignitatem, vt patet. Sed in Episcopalis dignitatis priuilegium familia Episcopi gaudet priuilegio fori, ergo, & ita determinauit sacra Congregatio sub die 3. Ianuarij 1620. in verbis. Sacra Congregatio Cardinalium cōtrouersis iurisdictionibus praepositorum, censuit familiares etiam Episcopi titularis gaudere debere priuilegio fori, ita tamen vt conueniri debeant, & sint puniendi ab Ordinario loci vbi degunt, non ab ipso Episcopo, seu Archiepiscopo titulari Octavianus Cardinalis Bandinus. Et hanc declarationem affert, & sequitur Ioannes Baptista Ciarlinius contr. forens. cap. 20. num. 19. vbi etiam testatur Serenissimum Ducem Mantuae sub die 6. Aprilis 1629. remisisse ad Episcopum Regensem familiarem Archiepiscopi titularis qui tomentum bellicum contra quendam exploferat. Quoad secundum dubium, etiam affirmatiuam sententiam docet idem Ciarlinius vbi supra à num. 26. usque ad num. 31. quia cum tales Praelati in sua Diocesi plenam habeant Episcoporum iurisdictionem, ab illisque sola consecratione differant, & diocesanam appella-

Sup. hoc pra in tit. 1. Resolut. 16. §. Tertio, & hoc. & infra in tr. 8. Ref. 4. ad lin. 4. verif. Quam etiam.